

Uskonnontutkija puutarhassa: Espanjansiruetana, elämänasennot ja uusintava ulossulkemisen etiikka

ANNA SOFIA SALONEN

Itä-Suomen yliopisto

anna.salonen@uef.fi

RYAN T. CRAGUN

University of Tampa, USA

ryantcragun@gmail.com

Tarkastelemme elämänasentoja puutarhanhoitajan ja espanjansiruetanan välisessä suhteessa. Elämänasentojen käsite viittaa uskomuksiin, suhteisiin ja käyttäytymiseen, jotka kietoutuvat ihmisen käsitykseen elämästä ja olemassaolosta. Uskonnontutkimuksessa puutarhanhoito on toisinaan tulkittu uskonnolliseksi tai hengelliseksi toiminnaksi. Lähestymistapa on kuitenkin ongelmallinen, sillä se voi johtaa uskonnon merkityksen ylikorostamiseen ja jättää piiloon uskontoon kätkeytyviä hallinnan muotoja. Tutkimus perustuu vuosina 2021–2022 kerättyyn laajaan kansainväliseen aineistoon. Suomesta tutkimukseen osallistui kymmenen Helsingissä yhteisöpuutarhaa tai viljelyalustaa hoitavaa ihmistä. Tulostemme perusteella espanjansiruetanoihin liittyvät elämänasennot ovat suomalaisissa puutarhoissa käyttäytymiseltään toisteisia, suhteiltaan ulossulkevia ja uskomusten näkökulmasta rajoja ylittäviä. Tuloksemme korostavat ulossulkemisen merkitystä puutarhayhteisössä. Espanjansiruetanan sulkeminen ulos puutarhasta ja lajienvälisten vastavuoroisten suhteiden piiristä näyttäytyy vastuullisena tekona, joka tuottaa toivottua tulevaisuutta muulle puutarhalle. Analyysimme osoittaa, ettei ulossulkemisiin liittyvä eettinen pohdinta keskity vain espanjansiruetanoiden tappamisen oikeutukseen vaan laajenee ruumiillisen toisteisuuden, turhuuden ja välttämättömyyden kysymyksiin. Espanjansiruetanoiden tuhoaminen ei ole yksittäinen teko vaan jatkuvaa, turhauttavaa ja välttämätöntä työtä, joka uusintaa puutarhaa hoitavien ihmisten keskistä sekä ihmisten ja puutarhaan tervetulleiden lajien välistä sopuisaa yhteiseloä. Tämä kieli poissaolon vahvasta sosiaalisesta, suhteita konstituovasta merkityksestä ja tämän konstituution vaatimasta toisteisesta, uusintavasta työstä. Keskustellessaan espanjansiruetanoista haastatte-

lemamme ihmiset eivät liittäneet aihetta eksplisiittisesti uskonnon tai uskonnottomuuden viitekehyksiin, mutta he pohtivat monitahoisesti suhteita toisiin, omaa asemaansa maailmassa, käyttäytymistään ja arvojaan. Tuloksemme alleviivaa uskonnollisuuden ja uskonnottomuuden välisen dikotomian ongelmallisuutta ja kyseenalaistaa elämänasentojen lähestymistavan avulla tutkimusasetelmat, jotka uskonnollistavat puutarhanhoitoon liitetyt merkitykset tutkimatta kriittisesti tulkintojen käsitteellisiä rajoja ja eettisiä seurauksia.

KEYWORDS: elämänasennot; espanjansirutana; lajien väliset suhteet; puutarha; uskonnontutkimus; ulossulkemisen etiikka

Johdanto

Tässä tutkimuksessa tarkastelemme elämänasentoja puutarhanhoitajan ja espanjansiruetanan välisessä suhteessa. Elämänasentojen käsite viittaa uskomuksiin, suhteisiin ja käyttäytymiseen, jotka kietoutuvat ihmisen käsitykseen elämästä ja olemassaolosta (Stopes-Roe 2007; Cragun ym. *tulossa*). Nämä kysymykset kuuluvat uskonnontutkimuksen keskiöön. Kysymme: Millaisista katsomuksellisista viitekehyksistä käsin puutarhaa hoitavat ihmiset lähestyvät kysymystä espanjansiruetanoista? Kuinka he näkevät oman roolinsa suhteessa espanjansiruetanoihin ja etanoiden aseman puutarhassa? Miten puutarhaa hoitavien ihmisten espanjansiruetanoihin kohdistamat käytännöt vaikuttavat puutarhayhteisön kokonaisuuteen? Lähestymme aihetta uskonnontutkimuksen ja lajienvälisyyden viitekehyksistä käsin ja pohdimme kriittisesti näiden lähestymistapojen rajoja.

Puutarhat ovat antoisia paikkoja uskonnontutkijalle, sillä ne herättävät pohtimaan uskonnon rajoja. Aiemmissa tutkimuksissa puutarhanhoitoa on pidetty hyvänä paikkana tutkia elettyä uskontoa eli sitä, kuinka uskonto kohdataan ja kuinka sitä harjoitetaan jokapäiväisessä elämässä (Knibbe ja Kupari 2020, 176; Ammerman 2013). Esimerkiksi Ganzevoort ja Roeland (2014) ja McGuire (2008) kehystävät puutarhanhoidon uskonnolliseksi tai hengelliseksi toiminnaksi. Puutarhanhoidon ja uskonnon yhdistävät näkökulmat ulottuvat aina hengellisistä merkityksistä (Unruh ja Hutchinson 2011) arkiseen uskonnonharjoitukseen (Mazumdar ja Mazumdar 2012) ja kutsumuksellisiin kysymyksiin (Cogan 2022). Nämä erilaiset valikoidut esimerkit alleviivaavat, kuinka monitahoisena hengellisyyden ja puutarhanhoidon suhde on nähty. Lähestymistapa on kuitenkin käsitteellisesti ja eettisesti ongelmallinen.

Uskonnontutkijat ovat virittyneet havaitsemaan tärkeitä sosiaalisen ja ympäristöön liittyvän toiminnan nyansseja, mikä puoltaa heidän paikkaansa myös monien sellaisten ilmiöiden, toimintojen ja elämänpiirien tutkimisessa, jotka eivät ole ilmiuskonollisia (Beaman 2017; Salonen 2018; 2019). Mutta vaikka puutarhanhoidon ja uskonnon

yhtymäkohtien tarkastelu on kiehtovaa, on siinä myös ongelmia. Erityinen uhka on yliuskonnollistaminen eli uskonnon ja siihen liittyvien käsitteiden ulottaminen yli niiden mielekkäiden rajojen (Salonen 2020). Puutarhanhoidon tarkastelu uskonnontutkimuksen näkökulmasta sisältää riskin, että uskonnon käsite ulotetaan toimintoihin, joita kenties voitaisiin tarkastella yhtä hyvin tai paremmin ilman uskonnon viitekehystä, tai joissa uskonnollisuuden tarkastelu johtaa uskonnon merkityksen ylikorostamiseen.

Uskonnontutkijalle ongelma on osin käsitteellinen. Uskonnon poissaololle tai asioille, ilmiöille ja ihmisille, jotka ovat ei-uskonnollisia, ei ole yhtä vakiintunutta käsitettä, joka ei olisi tavalla tai toisella sidottu uskonnon käsitteeseen (Lee 2012). Mutta maailmassa, jossa kasvava joukko ihmisiä asemoi itsensä suhteessa maailmaan ensi sijassa muun kuin uskonnollisen orientaation kautta (Kasselstrand ym. 2023), kysymys on myös eettinen. Käyttämämme sanat tuottavat hierarkioita. Uskonto-liitteiset käsitteet ylläpitävät uskonnon keskeistä ja etuoikeutettua asemaa yhteiskunnassa (Cragun ja Hammer 2011). Uskonnon kategorian haasteena on, että se sekä häivyttää oman poissaolonsa että sitoo sen itseensä. Sanat uskonnottomuus tai ateismi on käsitteellisesti sidottu uskontoon ja jumaluskoon negaation kautta. Uskonnontutkimuksen eräänlaisena helmasyntinä voidaan nähdä uskonnon ja uskonnottomuuden välisen hierarkkisen rajan uusintaminen. Eletyn uskonnon tutkimuksessa haastetta lisää se, että uskonto liitetään usein myönteisiin, hyvinvointia tukeviin ilmiöihin. Taustalla voidaan nähdä emansipatorinen pyrkimys vahvistaa tavallisten ihmisten ja arjen ääntä (Ammerman 2013; 2021). Lähestymistapa saattaa kuitenkin jättää piiloon uskontoon kätkeytyviä hallinnan muotoja (Linjakumpu 2021).

Kuinka uskonnontutkija siis voisi tutkia puutarhoissakin ilmenevää, kenties uskonnon kaltaista, muttei välttämättä lainkaan uskonnollista toimintaa? Oma lähestymistapamme kiteytyy englanninkieliseen termiin *lifescapes* (Stopes-Roe 2007; Cragun ym. *tulossa*), jonka käänämme tässä artikkelissa *elämänasentoiksi*. Käsitettä ei ole aiemmin käytetty suomeksi. Elämänasentojen käsite viittaa uskomuksiin, suhteisiin ja käyttäytymiseen, joka liittyy ihmisen käsitykseen elämästä ja olemassaolosta. Elämänasennot ovat *asentoja* kahdessa merkityksessä: monikossa, koska ne ovat lähtökohtaisesti pluralistisia, ja ruumiillistuneina, koska ne asemoivat ihmisen osaksi muuta ympäristöä materiaalisessa, sosiaalisessa ja uskomusten mielessä.

Elämänasentojen lähestymistapa ammentaa ajatuksesta, että suhteet muihin lajeihin muokkaavat ihmisten toimintaa tavalla, joka ansaitsee tulla huomioiduksi uskonnon ja uskonnottomuuden tarkasteluissa (Beaman ja Strumos 2023). Kuvitteellisia esimerkkejä elämänasentoista ovat esimerkiksi uskonnottomaksi identifioituva nainen, joka kohtaa päivittäisillä metsäkävelyillään kauriita. Eläinten kohtaaminen ja niiden toi-

mien seuraaminen saa hänet aktivoitumaan paikallisessa yhteisössä kauriiden elämipiiriin parantamiseksi. Tai kuvitellaan tapakristityksi identifioituva mies, joka harrastaa metsästystä ja nauttii ajan viettämisestä toisten metsästäjien kanssa. Mies asettaa ajattelussaan ihmiset peurojen, hirvien ja hirvien yläpuolelle, mutta kunnioittaa tapamiaan eläimiä ja kiittää tapon jälkeen eläintä ja luontoa siitä, että se elättää hänet ja hänen perheensä. Niin säännölliset arkiset kävelyretket kuin metsästysharrastuskin kietoutuvat osaksi sitä, miten henkilöt tahoillaan suhtautuvat elämään ja monilajiseen olemassaoloon, huolimatta uskonnollisuudesta tai siitä, kuinka refleктоituja uskomukset, suhteet ja käyttäytyminen ovat.

Tässä tutkimuksessa tarkastelemme elämänasentoja puutarhoissa keskittyen suhteeseen puutarhanhoitajan ja espanjansiruetanan välillä. Samalla kun tutkimme tätä suhdetta ulossulkemisen etiikan näkökulmasta, tuotamme elämänasentojen lähestymistapaa valottavan esimerkin, jossa uskonnontutkijat vastustavat eksplikoidusti uskontoon liittyviä tulkintoja ja siten tuovat näkyviin uskonnon tutkimuksellisia rajoja.

Lajienväliset kohtaamiset ja ulossulkemiset puutarhassa

Puutarhat ovat lajienvälisen kohtaamisen paikka. Lajienväliset suhteet ovat puolestaan mielenkiintoinen uskonnontutkimuksen kohde, koska ne välittävät ajatuksia ja arvoja, jotka on historiallisesti yhdistetty uskontoon. Esimerkiksi kristinuskoon liittyy imperatiivi, jossa ihminen on asetettu varjelemaan luontoa. Toisaalta ihmisten ympäristöään kohtaan ylläpitämisen esineellistävän suhteen sanotaan heijastavan kristillistä hallinnan teologiaa, jossa ihminen asemoidaan luonnosta erilliseksi ja maapallon resursien (väärin)käyttäjäksi (Warners ja Heun 2019; White 1967). Antroposentrisen kristillisyyden vaarana on joko toiseuttaa muu luonto huolenpidon objektiksi tai sulkea se kokonaan ulos huolen piiristä.

Tämä yhteys luontosuhteen ja uskonnollisen perinteen välillä tulkitaan usein niin, että uskonnot ja maailmankatsomukset vaikuttavat siihen, miten ihmiset näkevät suhteensa luontoon (esim. Preston ja Baimel 2021). Empiiriset tutkimukset osoittavat kuitenkin ristiriitaisia tuloksia uskonnollisuuden ja luontosuhteen välisestä yhteydestä (Dilmaghani 2018). Maailmankatsomukset eivät välttämättä määritä asenteita ja näkemyksiä ylhäältä alaspäin. Sen sijaan maailmankuvat muodostuvat ja jäsentyvät arkielämän käytäntöjen kautta. Päivittäiset käytännöt voivat haastaa normatiivisia epistemologioita ja luoda tiloja niiden uudelleenmuotoilulle (Mol 2021; Illman ja Czimbalmos 2020; Lambek 2015). Toisin sanoen sen sijaan, että käsitys luonnosta tai siihen liittyvä käyttäytyminen ymmärrettäisiin kognitiivisten uskomusten tuotteeksi, on hedelmällisempää

korostaa käytäntöjen roolia etiikan ja suhteiden jäsentämisessä (Ezzy 2016). Tällä lähestymistavalla vältetään umpikujia, jossa yksilön uskonnollista tai uskonnotonta identiteettiä korostetaan liikaa, ja mahdollistetaan moninaisen ihmisjoukon äänien kuuleminen huolimatta siitä, miten ihmiset määrittelevät itsensä uskonnon suhteen.

Vaihtoehdoksi antroposentriselle kristillistaustaiselle ajattelulle on ehdotettu esimerkiksi kriittisen posthumanismin lähestymistapaa, joka haastaa lajihierarkiaa ja ajatusta ihmisen erityislaadusta ja lähestyy sen sijaan ihmistä ruumiillistuneena ja relationaalisen olentona (Braidotti 2019; Beaman ja Strumos 2023). Lähestymistavassa keskitytään usein suhteiden vaalimiseen. Esimerkiksi Mol (2021) tulkitsee uudelleen lajienvälisiä etäisyyksiä ja läheisyyksiä toteamalla, että lajienvälinen läheisyys ei riipu sukulaisuudesta vaan samanmielisyydestä. Omenat ovat syömisen näkökulmasta lähempänä ihmistä kuin simpanssit, sillä omenat antautuvat mukaan syömisen suhteeseen. Puutarhanhoitoon siirrettynä ajatuksen voisi muotoilla niin, että lajienväliset suhteet näyttäytyvät keskinäisriippuvuuksina ja yhteistoimintana, joka saa puutarhan lajienvälisen yhteisön kukoistamaan. Molia seuraten olisi siis kohdistettava katse ei-inhimillisen toisen ruumiilliseen läheisyyteen ja samanmieliseen yhteistoimintaan.

Tarjoamalla vaihtoehtoja ihmiskeskeisille tulkinnoille kriittisestä posthumanisista ammentavat lähestymistavat tuovat tervetullutta jännitettä uskonnontutkimuksen kentälle (Koivulahti 2020). Niissäkin on kuitenkin omat sokeat pisteensä. Yksi on se, että ne käsittelevät vain harvoin syvällisesti mahdollisuutta, etteivät kaikki suhteet ole rakentavia tai toivottavia. Giraud (2019) tarttuu tähän ajatukseen keskittymällä negatiivisiin suhteisiin ja ulossulkemisiin. Ulossulkemisen etiikassa tiettyjen suhteiden katkaiseminen luo tilaa toisten suhteiden kukoistamiselle sekä elämän ylläpitämiselle.

Ulossulkemisen näkökulmasta erityisen kiinnostavia tutkimuksen kohteita ovat erilaiset ei-toivotut tai kiusalliset lajit, kuten rotat (Österdahl ym. 2023; Kervinen ym. 2024) ja hyönteiset (Ginn 2013; Ginn ym. 2014; Santaoja 2021, Santaoja ym. 2023; Pyyhtinen 2022). Ne kutsuvat meitä Pyyhtisen (2022) sanoin tarkastelemaan vierautta ja toiseutta samuuden, kaltaisuuden ja mukavuuden rinnalla tai sijaan. Tutkimalla etanoita puutarhoissa Ginn (2013) on osoittanut, että pelkkään relationaalisuuteen keskittyminen peittää alleen sen, mikä on suhteiden ulkopuolella. Etanoiden tarkastelu voi osoittaa, että irrottautuminen ei ole vain poissulkemista ja negatiota vaan inhimillisen etiikan mahdollistava rakenneosana. Havainto herättää tarkastelemaan ulossulkemisia puutarhayhteisöllisyyden eettisessä konstellaatiossa ja uskonnontutkimuksen kentällä. Tässä tutkimuksessa otamme tutkimuksen keskiöön espanjansiruetanat.

Espanjansiruetana (*Arion vulgaris*) on monelle suomalaiselle puutarhaa hoitavalle ihmiselle tuttu niin sanottu vieraslaji. Vieraslajilla tarkoitetaan kasvia tai eläintä,

joka on levinnyt uudelle alueelle ihmisen toiminnan seurauksena ja joka voi aiheuttaa ympäristö-, terveys- ja/tai taloudellista haittaa. Vieraslajin käsite on ongelmallinen. Se nojaa epähistorialliseen alkuperäisluonnon ajatukseen, sisältää julkilausumattomia arvostuksia ja hierarkioita suhteessa lajien toivottavuuteen ja niiden ihmistoiminnalle aiheuttamaan haittaan tai hyötyyn ja sivuuttaa lajien itseisarvon näkökulman (Kaski 2019). Kuten analyysimme osoittaa, ajatus vieraslajista on kuitenkin oleellinen puutarhanhoitajien ja espanjansiruetanan välisten suhteiden määrittelyssä ja lajiin liittyvien käytänteiden perustelemissä.

Espanjansiruetanasta on tehty havaintoja Etelä-Suomessa 1990-luvulta lähtien. Ilmastonmuutos on osaltaan vaikuttanut niiden leviämiseen ja kasvuun. Espanjansiruetanat ovat kaikkiruokaisia. Ne voivat kulkea lyhyessä ajassa pitkiä matkoja ja syödä oman painonsa verran ravintoa päivässä. Tämä tarkoittaa, että ne voivat aiheuttaa lyhyessä ajassa suuria vahinkoja puutarhoissa ja muualla luonnossa ja viljelyksillä. Espanjansiruetanat voivat myös risteytyä muiden etanoiden kanssa, mikä aiheuttaa ekologista vahinkoa kotoperäisille etanalajeille, minkä vuoksi laji uhkaa paikallista ekosysteemiä. (Vieraslajit *päiväämätön*) Espanjansiruetanoiden torjuntaan kannustetaan aktiivisesti. Niiden tappamiseen tekniikkaan on ohjeistuksia (esim. YLE 17.7.2024) ja laajamittaiseen torjuntaan sovelluksia (esim. Crowdsorsa).

Aineisto ja menetelmät

Tutkimus perustuu kansainvälisen tutkimushankkeen *Nonreligion in a Complex Future* (the Social Sciences and Humanities Research Council of Canada, SSHRC, 2021–2027) yhteydessä vuosina 2021–2022 kerättyyn aineistoon, joka koostuu laadullisista haastatteluista yhteensä 120 puutarhaa hoitavan ihmisen kanssa kahdeksasta eri maasta. Suomesta tutkimukseen osallistui kymmenen Helsingissä yhteisöpuutarhaa tai viljelypalstaa hoitavaa ihmistä. Tässä artikkelissa keskitymme heihin. Rajauksella osoitamme herkkyyttä laadullisen aineiston yksityiskohdille ja paikallisuudelle. Emme siis tee suoraa vertailua siitä, kuinka suomalaisten tutkimukseen osallistuvien elämänsennot kenties eroavat muiden maiden osallistujista, vaan keskitymme kontekstuaalisen analyysin keinoin tuomaan esiin nyansseja, jotka voivat esiintyä myös osana laajempaa aineistoa mutta joihin paikallinen konteksti tuo oman erityisen lisänsä.

Toinen rajauksen valinnan peruste nousee aineistosta. Yhteinen kansainvälisesti vertaileva analyysimme lajienvälisistä suhteista paljasti suomalaisessa aineistossa juuri espanjansiruetanaa koskevan erityispiirteen. Espanjansiruetanat kiinnittivät huomiomme haastatteluissa, koska haastateltavien tapa suhtautua niihin erosi siitä, miten he

suhtautuivat muihin eläimiin, myös muihin puutarhoissa tuhoa tekeviin lajeihin. Haastateltaviemme kerronta kohtaamisista espanjansiruetanan kanssa tuo esiin kiinnostavia nyansseja tässä rajatussa suomalaisessa kontekstissa ja asettuu kontrastiin muiden maiden aineistojen kanssa.

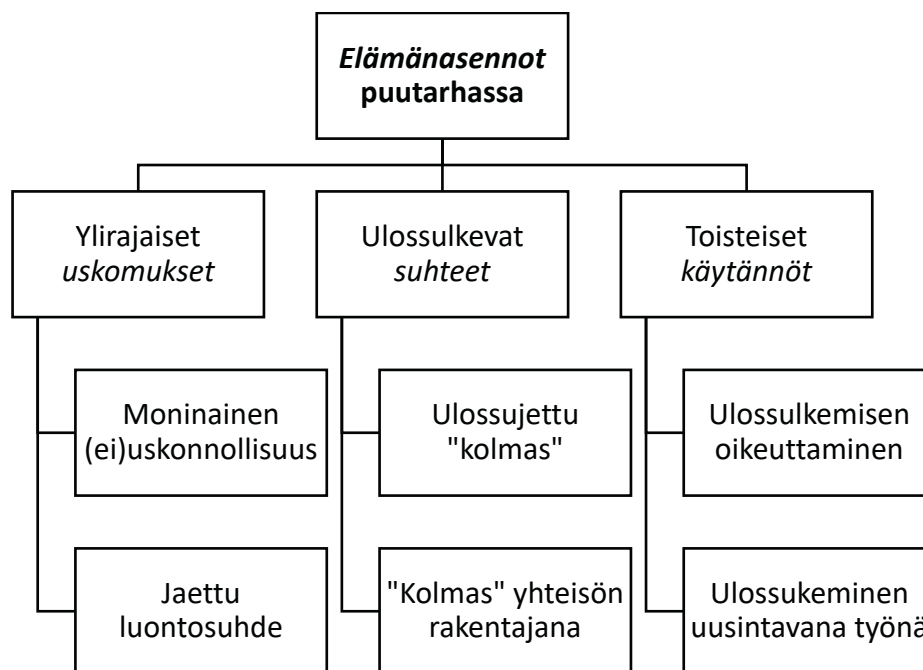
Aineiston analyysin perustana on ajatus elämänasunnoista *uskomuksina, suhteina ja käytänteinä*, jotka liittyvät elämää ja olemassaoloa koskeviin kysymyksiin (Cragun ym. tulossa). Nämä näkökulmat vaikuttivat tutkimuskysymyksiimme ja ohjasivat analyysiamme. Uskomuksiin liittyen huomioimme aineistonkeruussa ja analyysissä hienovireisyyden uskonnollisuutta koskevissa kysymyksissä (Beaman 2017; Salonen 2020). Haastatteluissa pidättäydyimme tarkoituksella puhumasta uskonnosta, elleivät tutkittavat itse ottaneet aihetta esiin. Haastattelun lopuksi kysyimme yhden tutkittavan uskonnollista identifioitumista koskevan kysymyksen: ”Pidätkö itseäsi uskonnollisena?” Tähän kysymykseen tutkittava sai vastata haluamallaan tavalla ja perustella tai olla perustelematta vastaustaan siinä määrin kuin halusi.

Uskonnon sijaan puhuimme haastatteluissa laajasti puutarhanhoitoon ja elämänasentoihin liittyvistä muista asioista kuten puutarhan arkisista käytännöistä ja toimintatavoista sekä haastateltavien luontosuhteesta ja lajienvälisistä kohtaamisista puutarhassa. Lähestymistapamme taustalla on ajatus, että elämänasentojen ei tarvitse olla artikuloituja. Tutkijat voivat luoda ja tutkia refleksiivisiä hetkiä, jotka paljastavat, miten ihmiset näkevät maailman ja oman paikkansa siinä. Uskonto ja uskonnottomuus voivat tulla näissä hetkissä merkityksellistetyiksi, tai sitten eivät (Salonen 2019). Elämänasentojen hengessä uskomukset voivat olla myös muita kuin uskonnollisia; hyvin usein ne ovat luonteeltaan moraalisia ja kietoutuvat suhteiden ja käytäntöjen kudelmaan.

Suomen aineiston keräsi suomalainen tutkija, joka teki haastattelut suomen kielellä ja vastasi suomenkielisen raaka-aineiston ensimmäisen vaiheen analyysistä. Tässä vaiheessa espanjansiruetana kiinnitti huomiomme. Analyysin toisessa vaiheessa mukaan tuli yhdysvaltalainen tutkija, joka tarkasteli keskeisiä aineistolainauksia käännösten perusteella, minkä jälkeen keskustelimme tulkinnoistamme ja syvensimme analyysiä yhteiskirjoittamisen keinoin englanniksi. Suomalainen tutkija on kääntänyt yhteiskirjoittamisen tulokset ja viimeistellyt käsikirjoituksen suomenkielisen version.

Uskomuksia, suhteita ja käytänteitä koskevassa analyysissä teimme tietoista luentaa ”vastakarvaan” kahdesta näkökulmasta: suhteessa sellaisiin uskonnontutkimuksen konventioihin, joissa laadullisen aineiston nyansseja tulkitaan hienovireisesti etsien viitteitä uskonnosta (Ammerman 2021), ja sellaisiin lajienvälisiin suhteita koskeviin tarkasteluihin, jotka korostavat tasa-arvoisten suhteiden vaalimista ja lajien olemassaolon oikeutusta (vrt. Beaman ja Strumos 2023). Vastakarvaan lukemisella emme tarkoita

ainoastaan uskontoon tai lajien välisiin egalitaarisiin suhteisiin liittyvien viitteiden si-
vuuttamista epäolennaisena, vaan niihin liittyvien mahdollisten tulkintojen koetteluja
ja vaihtoehtojen etsimistä. Analyysin kuluessa tämä on tarkoittanut uskonnon merki-
tyksen ylikorostamisen välttämistä ja ulossulkemisen tuomista suhteiden vaalimisen
tarkastelun rinnalle. Tämän lähiluvun avulla muodostimme aineistolähtöisesti analyysin
keskeiset teemat, joita refleктоimme aiempaan uskontoa ja luontosuhteita sekä lajien-
välisyyttä koskeviin tutkimuksiin. Seuraavissa luvuissa jäsenämme analyysin tulokset
ylirajaisiin uskomuksiin, ulossulkeviin suhteisiin ja toisteisiin käytäntöihin (kuvio 1). Ku-
ten analyysistä ilmenee, uskomukset, suhteet ja käytännöt limittyvät monin tavoin kes-
kenään.

Kuvio 1: Elämänasennot puutarhassa

Ylirajaiset uskomukset

Tarkastelemme ensin sitä, millaisista katsomuksellisista viitekehyksistä käsin puutarhaa
hoitavat ihmiset lähestyvät kysymystä espanjansiruetanoista luomalla katseen tutkit-
taviemme uskonnollisuuteen ja sen yhtymäkohtiin luontosuhteen kanssa. Suomalaiset
haastateltavat olivat uskonnollisuuden näkökulmasta kirjava joukko niin identiteetiltään
kuin vastausiltaan. Esimerkkeinä toimikoot Paula ja Petri. Paula vastaa kysymyk-
seen "Pidätkö itseäsi uskonnollisena?" suorasukaisesti "En", eikä hän halua tarkentaa

asiaa. Petri puolestaan vastaa haastattelijan kysymykseen ensin myönteisesti mutta tarkentaa sitten: ”En pidä uskovaisena, uskonnollisena kylläkin.” Sitten hän jatkaa kuvaten kiinnostustaan eri uskomuksia kohtaan mutta tarkentaa jälleen, että ”en ole sillä lailla uskonnollinen, että kävisin kirkossa tai että noudattaisin jotain tiettyä uskontoa.” Tämän tarkennuksen jälkeen Petri jatkaa edelleen:

Mutta sitten taas sillä lailla että mua kiehtoo ne kysymykset ja ihmisten välinen vuorovaikutus monellakin tavalla. Ja tota koska ne tarinat mitä uskontoihin liittyy on aika monella tavalla jaettuja tarinoita ja niiden kautta ihmiset valitsee sitä mitä ne tekee, millä lailla ne on ja millä lailla ne on keskenään.

Petrin kerronnan yhä jatkuessa käy ilmi, että hän on osallistunut harrastustensa kautta aktiivisesti seurakunnan toimintaan. Hän kiteyttää:

Olen mielelläni myöskin mukana siinä toiminnassa, vaikka en itse kuulukaan kirkkoon. Sillä lailla en oo uskonnollinen, mutta sitten taas niinkun sisäisesti omalla tavallani koen olevani kyllä.

Petrin pitkä luonnehdinta suhteestaan uskonnollisuuteen tuo esiin yksinkertaisen taustakysymyksen moniulotteisuuden. Yksilöt eivät välttämättä määritä itseään suoravii-
vaisesti uskonnollisuuden ja ei-uskonnollisuuden käsittein.

Petrin uskontoa koskeva ajattelu tulee ilmi vasta puutarhanhoitoa koskevan haastattelun loppuksi, eikä hän yhdistä uskonnollista asemoitumistaan millään tavoin suoraan puutarhanhoitoon. Haastateltavista Riina ja Johanna sen sijaan kuvaavat oma-aloitteisesti puutarhanhoidon ilmentävän omaa (ei-)uskonnollista identiteettiään. Kristityksi identifioituva Johanna kertoo:

Et mä ajattelen, että tää [puutarhanhoito] on meille myös sellaista konkreettista esimerkin näyttämistä jotenkin siitä, että Jumala on myös ehkä tarkoittanut meitä elämään sellaisessa luontoyhteydessä, luontoa suojellen.

Uskonnottomaksi, mutta ei ei-hengelliseksi itsensä määrittelevä Riina puolestaan toteaa:

mä oon kesällä itsekin sanonut ääneen että mä vertaan tätä [puutarhanhoitoa] jollakin lailla myös sellaiseen hiljentymiseen. Ja koska mä en oo uskonnollinen itse enkä usko erityisesti ihmisen tekemiin jumaliin niin sitä kautta.

Kiinnostavaa on, että Johanna ja Riina, jotka vaikuttavat uskonnollisuuden akselilla olevan vastakkaisilla laidoilla, liittävät kumpikin asian puutarhanhoitoon. He myös jakavat samanlaisen suhteen luontoon. Johanna kuvailee suhdettaan luontoon elämiseksi luonnon rytmissä. Hän pitää itseään sekä vierailijana että osana luontoa ja kokee tärkeäksi, että hänen toimintansa tukee luonnon hyvinvointia. Myös Riina pitää itseään vierailijana luonnossa tai osana luontoa. Ilmaistessaan, miten hän näkee ihmisen suhteen luontoon, hän puhuu luonnon voimasta, kunnioituksesta ja pelosta, jota ihmisen tulisi tuntea luontoa kohtaan, sekä luonnon kauneudesta ja kasvun ihmeestä.

Toisin kuin Johanna ja Riina, Paula ja Petri eivät sanoita lainkaan siltaa uskonnollisen tai uskonottoman identiteettinsä ja puutarhanhoidon välillä. Silti myös heidän luontokäsityksensä ovat samankaltaisia kuin Johannan ja Riinan. Paula ajattelee, että luonnolla on myönteinen vaikutus ihmisiin. Myös hän näkee ihmisen toisaalta osana luontoa, toisaalta sen yhteistyökumppanina. Riinan tavoin Paula tunnustaa luonnon vallan ihmisiin nähden ja ihmisen riippuvuuden luonnosta. Myös Petri ajattelee ihmisen olevan osa luontoa. Petri ajattelee luontoa kaikenkattavana käsitteenä, joka on ihmistä suurempi ja asettaa rajat ihmisen toiminnalle.

Huolimatta eroista uskonnollisuudessa ja sen suhteesta puutarhanhoitoon haastateltavilla oli siis varsin samanlainen käsitys ihmisen ja luonnon suhteista. Entä espanjansiruetanat? Kukaan yllä mainituista tai muista haastateltavista ei mainitse uskontoa tai uskonottomuutta keskustellessaan espanjansiruetanoista. Tämä perustelee, miksi aihetta *ei* tässä tapauksessa ole hedelmällistä lähestyä uskonnollisuuden viitekehyksestä käsin, vaikka osa haastatelluista liittäekin puutarhanhoitoon myös (ei)uskonnollisia merkityksiä. Sen sijaan asetelma avaa mahdollisuuden tarkastella sitä elämänasentojen värittämää ”harmaata aluetta”, jossa eri tavoin uskonnollisuuteen suhtautuvat ja identifioituvat ihmiset jakavat yhteistä maaperää.

Ulossulkevat suhteet

Espanjansiruetana – ulossuljettu kolmas

Seuraavaksi tarkastelemme lajien välisiä suhteita analysoimalla, kuinka puutarhaa hoitavat ihmiset näkevät oman roolinsa suhteessa espanjansiruetanoihin ja etanoiden aseman puutarhassa. Haastattelemamme puutarhaa hoitavat ihmiset suhtautuivat muihin lajeihin, kuten eri eläimiin, hyönteisiin ja rikkakasveihin pääsääntöisesti hyväksyvästi ja näkivät ne osana puutarhan elämää. Tässä esimerkissä Ritva kertoo lähestymistavastaan:

Mä en edusta sitä ihmisryhmää joka alkaa valittaa että tääl on käynyt joku varastamassa mun porkkanoita. Ehkä siksi, koska minulta ei, mulla ei oo niin hienoja porkkanoita että varastettais.

Ilmaistuaan tämän yleisen näkökantansa Ritva ottaa esiin etanat:

Etanoihin, tuolla alueella on, ei niitä kaikkein pahimpia etanoita, mutta joitain tavallisia etanoita, niin nyt kun siellä oli kanoja, niin mä kysyin niiltä kanojen hoitajilta että saako niille viedä etanoita. Ja hän antoi luvan. Niin mä oon vienyt niille ruoaksi etanoita ja ne tykkää tosi paljon. Et en mä niistäkään jaksa kauheasti ottaa stressiä.

Ritvan suhtautuminen etanoihin korostaa luonnon kiertokulkua puutarhassa: Ritva toimii välittäjänä, jonka toimesta satoa syövät etanat joutuvat puutarhan kanojen syömiksi.

Analyysissämme huomio kiinnittyy tämän yleisen sallivan asenteen lisäksi sivulauseeseen: Ritvan puutarhassa ei esiinny ”niitä kaikkein pahimpia etanoita”, eli espanjansiruetanoita. Ritvan kerronnassa espanjansiruetanat kuitenkin tarjoavat poissaolollaan rajaavan kehyksen, jota vasten hän pohtii suhtautumistaan puutarhan muihin potentiaalisesti satoa syöviin eläimiin.

Ne etanat on syönyt siellä jotain piparjuuren lehtiä ja jotain. En mä vaan jaksa pitää niitä semmoisena asiana, et se olis mulle niinkun kauheaa. Et siellä on hirveän paljon lintuja, jotka on mun mielestä ihania. Et linnuthan kyllä jonkun verran esimerkiksi syö vadelmia mut mun mielestä sekään ei oo niin vaarallista. [...] Et jos menee joka toinen päivä niin ehtii ennen lintuja. Mut jos menee harvemmin niin linnut kerkii syödä niin se on tavallaan niinkun oma vika ehkä. Mut mun mielestä ne on ihania ne linnut.

Ritvan kuvauksessa puutarhan sato kuuluu sekä ihmisille että muille eläimille. Tämä suopea asenne mahdollistuu poissaolon kautta; siis sen vuoksi, ettei hänen puutarhaan ole ”niitä kaikkein pahimpia etanoita”.

Yleistä hyväksyvää asennetta vasten suhtautuminen espanjansiruetanaan näyttyy poikkeuksellisenä. Ritvan tavoin useat muut haastateltavamme käyttivät espanjansiruetanasta puhuessaan kielteistä, jopa vihamielistä kieltä. Espanjansiruetana näyttyy yksiselitteisesti ongelmallisena lajina. Suvi kuvailee kohtaamistaan espanjansiruetanoiden kanssa ja suhtautumistaan niihin näin:

Mä oon myös tänä kesänä sieltä meidän yhteisöpalstalta löytänyt noita, mitä nää on, nää espanjansiruetanat, mitkä on sellaisia ihan tosi keljuja vieraslajeja, että ne pitäisi saada kyllä ihan todella nistittyä sieltä.

Pahuuden ja keljuuden kaltaiset kielteiset luonnehdinnat toistuvat aiheistossa ja värittävät suhtautumista espanjansiruetanoihin. Ne tarjoavat vahvan kontrastin muihin lajeihin liitettyjä luonnehdintoja vasten, mikä korostuu voimakkaassa halussa eliminoida laji puutarhasta. Imperatiivi espanjansiruetanan läsnäololle puutarhassa on yksiselitteinen: kuten Suvi toteaa, ne pitäisi ”nistiä”.

Kielteiset asenteet ja toiveet heijastuivat toimintaan, joka alleviivaa espanjansiruetanan erityistä asemaa. Haastateltavat antoivat yksityiskohtaisia kuvauksia etanoiden torjuntakäytännöistään. Riina kertoo, kuinka on käsitellyt espanjansiruetanoita:

Mä sitten vaan murskasin ja laitoin, vein ne tavalliseen roskikseen, kun niitä ei saa tonne laittaa, kun ne toiset etanat syö niitä ja sitten ne lisääntyy sitä kautta. Mutta tuolla oli koko kesän silleen että tuolta huoltokopilta sai käydä hakemassa etikkaa ja sitten ne hukutetaan siihen. Ja hirveän moni tekikin niin. Ja siksi se etikka että ne ei ala haisemaan ne raadot.

Myös Johanna kuvailee espanjansiruetanaan kohdistuvaa toimintaansa yksityiskohtaisesti:

No mä oon ite, siis ne mitä mä oon löytänyt niin mä oon vaan siis sellaisella tylpällä esineellä vaan tappanut ne niin että ne on todella kuolleet. Mut nehän pitäis sitten vielä tuhota ne jäännökset silleen, että niitä ei mikään muu laji pääse syömään ja sitten levittämään taas niitä niiden bakteereja, tai onko ne viruksia, eteenpäin. Mut et, joku on sanonut et ne pitäis keittää. No kuka haluaa, mikä astia uhrataan sille keittämiseksi? Tai sitten joku suolavesi missä ne varmasti kuolisi, ja joku tiivis muovipussi. Et kaikenlaisia kikka kolmosia siinä on ollut.

Tämän kielenkäytön vertaaminen siihen, miten puutarhurit yleisesti puhuvat puutarhan antimiin kajoavista hyönteisistä ja eläimistä paljastaa, että espanjansiruetana on puutarhassa poikkeuksellisen aseman saava laji. Se on puutarhayhteisöjen ulossuljettu ”kolmas” (Pyyhtinen 2022), joka jäsentää muiden lajien välisiä vastavuoroisia suhteita vierauden kautta.

Ulossulkeminen ja yhteisön rakentaminen

Eräs puutarhanhoitoon ja espanjansiruetanoihin liittyvä erityinen haaste on, että etanat eivät kunnioita yksittäisten viljelmien rajoja. Tämä tulee esiin erityisesti suomalaisessa palstaviljelyperinteessä, jossa yksittäiset viljelijät hoitavat hallinnassaan olevaa palstaa osana suurempaa puutarhakokonaisuutta. Tällöin yksittäisten viljelijöiden toiminta

omalla palstallaan vaikuttaa koko puutarhan kokonaisuuteen. Espanjansiruetanaongelma ei ole vain yksittäisen palstaviljelijän harmi. Haaste on alueellinen, joten ratkaisun on oltava yhteisöllinen. Johanna kertoo:

Mutta kun niitäkin on siellä vähän joka palstalla, niin se on sellainen alueen ongelma, että pitäisi kaikilta palstoilta saada ne käytännössä kitkettyä että niitä ei olisi siellä meilläkään. Että tällaisia juttuja. Ja sitten kun tollaisista ei ole kokemusta meillä ennestään, niin sitten miettii että mitä näille kannattais tehdä. Ja sit tosiaan kun on paljon ihmisiä, niin on eri mielipiteitä siitä, että kuinka niitä kannattaisi tuhota esimerkiksi niitä etanoita. Että.

Johanna nostaa esiin erilaiset suhtautumistavat ja käytännöt sekä tarpeen yhteisölliselle rintamalle etanoita vastaan.

Espanjansiruetanan torjunta koetaan tärkeäksi, jopa siinä määrin, että siitä on tullut osa ihmisyyhteisön rakentamista. Jotkut haastateltavistamme yhdistivät spontaanisti espanjansiruetanoiden torjunnan ja yhteisöllisyyden. Kun kysyimme, järjestetäänkö heidän puutarhassaan yhteisiä tai yhteisöllisiä tapahtumia, useampi mainitsi talkoot, jotka on omistettu etanoiden torjunnalle. Esimerkiksi Riina tuo etanoiden torjunnan esiin vastatessaan kysymykseen yhteisöllisistä tapahtumista viljelypalstoilla:

Haastattelija: Onks tääl mitään yhteisiä tapahtumia tai semmoisia?

Riina: Onhan täällä. Siis on kaikkia talkoita ja kesällä oli muutenkin, ja sitten oli espanjansiruetanan tappajaistalkoot ja kaikkea (nauraa)

Espanjansiruetanoiden tappamiseen keskittyvät yhteisölliset tapahtumat nousevat siis Riinan kuvauksessa esiin osana yhteisön sosiaalista rakennetta ylläpitävää toimintaa. Sama toistuu muissakin haastatteluissa. Suvin mukaan vieraslajien torjunta on ”selvästi kaikkien sydäntä lähellä”, ja näihin yhteisiin tapahtumiin tullaan myös viettämään aikaa: ”Niin sitten sinne aina tulee semmoinen grilli, mis voi ite grillaa makkaraa ja.” Samansuuntaisesti puhuu myös Paula. Hänenkin kerronnassaan yhdistyvät yhteisöllisyyden korostus ja espanjansiruetanan tappamisen moninaiset käytännöt, kuten seuraava pitkäkö lainaus monipuolisesti osoittaa:

Paula: Se on ihan tietynlainen osa se espanjansiruetanaongelma sitä yhteisöllisyyttä. Me on tämmösiä etanailtoja järjestetty, etanatalkoita. Ollaan porukalla niitä kerätty sieltä, koska niitä voi parhaimpina iltoina jos on ajettu juuri nurmikko niin neliöllä voi olla satoja. Se on se näin paha ongelma. Se on todella paha. Sit me niitä tuhotaan etikkaliemessä. Ja sitten iltaisin yksi jos toinen kävelee ämpärin kanssa ja keräilee. Ei, ne on hämäreäläimiä, lähtee illalla sitten paremmin liikenteeseen.

Haastattelija: Eli ihan konkreettisesti, te noukutte niitä maasta ja--

Paula: Joo! Joo. Kun meillä on melkein jokaisella on jonkun näköinen etikka-astia, joku pullo tai joku kannellinen juttu.

Paula liittyy espanjansiruetanoiden torjunnan eksplisiittisesti yhteisöllisyyteen ja kuvaa yksityiskohtaisesti niitä toimintatapoja, joilla tätä yhteisöllisyyttä toteutetaan käytännössä. Espanjansiruetanoihin kohdistuva poissaolon toive yhdistää yksittäiset palstaviljelijät yhteisöksi. ”Kolmannen” ulossulkeminen sulkee sisäänsä paikallisten viljelijöiden muodostaman ihmisyhteisön.

Yksittäisten palstojen rajojen lisäksi espanjansiruetanat ylittävät puutarhojen ja muiden kaupunkiluontoalueiden rajat, mikä tekee niistä paikallisyhteisöä laajemman kysymyksen. Koska espanjansiruetanat ovat ongelma paitsi paikallisella viljelmällä, myös kunnallisella ja kansallisella tasolla, liittyy aiheeseen myös paikallisyhteisöä ylemmän tason hallinnollista sääntelyä. Esimerkiksi Helsingin kaupunki antaa eläinsuojelulakiin pohjaavaa tietoa ja ohjeita vieraslajien tuhoamisesta ja lajittelusta jätehuollossa (HSY päiväämätön; HEL päiväämätön).

Haastateltaviamme pohdinnat espanjansiruetanasta ovat siis osa laajempaa yhteiskunnallista huolenaihetta. Mutta huolimatta espanjansiruetanoiden hävittämisyrityksiin liittyvistä laajemmista huolista, etanoiden tappaminen on kuitenkin käytännössä edelleen yksittäisten puutarhureiden vastuulla. Paula ottaa esiin myös tämän näkökulman:

Joo, siis niitä noukitaan ja ne on siis parhaimmillaan semmoisia 15 senttisiä limamönttejä. Ja ne syö todella paljon. Ja niitä on ihan älyttömästi. Ei ole ikinä ollut tollaista ongelmaa vaan se on järkyttävä se määrä. Se on ihan käsittämätön. Ja me ollaan oltu Helsingin kaupunkiin sit yhteydessä jossain ainakin pienemmissä kunnissa on etanaroksia. Mä ymmärrän kun mä oon keskustellut niiden kanssa et se ei oo meillä ratkaisu, koska siitä tulee eläintensuojelu--, kun sit ne pitäs tappaa ensin. Mutta ne nyt on luonut kaupungilla taas, kun eihän meidän alue ole ainut. Se on joka paikassa. Ja kun se on haitallinen vieraslaji ja meillä on tää lainsäädäntö koskien haitallisia vieraslajeja. Heidänhän pitää myös miettii siellä jotakin.

Paulan pohdinnassa korostuu huomio kaupungin vastuusta vieraslajiasiassa. Hän kuitenkin toteaa myös, ettei ratkaisua ole näköpiirissä ylemmältä tasolta:

Mutta kaupunki, kaupunki ei varmaan meidän ongelmaa ratkaise. Meidän pitää ite niinkun, joo. Joo ja sit meillä oli uus komposti, niin siellä me käytiin joka ilta, aina joku kävi noukkiin sieltä tuoret siitä päältä, pisti etikkaa aina korkillinen niin. Et kyllä se, siinä on myös vähän semmoinen yhdistävä, yhdistävä tekijä sitten tässä.

Osaltaan kaupungin passiivisuus espanjansiruetanakysymyksen ratkaisussa siis toimii sekin puutarhayhteisöä rakentavana elementtinä. Näin yhteisö tiivistyy ulossulkemisiin sekä yhteisön sisältä ulossuljettavan lajin että ulkoa ulossulkevan hallinnollisuuden kautta.

Toisteiset käytännöt

Ulossulkemisen ongelma (ttomuus)

Seuraavaksi siirrymme tarkastelemaan sitä, miten puutarhaa hoitavien ihmisten espanjansiruetanoihin kohdistamat käytännöt – erityisesti tappaminen ja sen tavat – vaikuttavat puutarhayhteisön kokonaisuuteen. Tappaminen on lajienvälisessä tarkastelussa kiinnostava aihe, sillä se on paitsi äärimmäinen, myös hyvin yleinen suhteissa toteutuva käytäntö (Ginn ym. 2014), joka voi sekä herättää ihmisissä voimakkaita tunteita (esimerkiksi reaktiot uhanalaisten lajien joukkotuhoon), että olla läsnä arjessa rutiininaomaisesti ja refleктоimatta (esimerkiksi tuotantoeläinten jatkuva teurastaminen). Siksi tappamisen käytäntöjen ymmärtämiseksi on tarkasteltava niiden perusteluja ja oikeutusta. Vaikka haastateltavamme pitivät espanjansiruetanaa ensisijaisesti ongelmana ja ryhtyivät tuhotoimiin ongelman ratkaisemiseksi, he myös pohtivat ja perustelivat toimiaan ja joskus kyseenalaistivatkin niitä. Seuraavat esimerkit osoittavat, että ulossulkemisen käytäntö on eettisesti ambivalentti toimintatapa.

Riina on haastateltavien joukossa poikkeuksellinen siinä, että hän kyseenalaistaa vahvasti espanjansiruetanoiden tappamisen oikeutuksen. Vaikka hän on osallistunut espanjansiruetanoiden tuhoamiseen ja toteaa ymmärtävänsä paikallisen toiminnan merkityksen lajin leviämisen estämisen kannalta, hän kieltäytyy kuitenkin oikeuttamasta tappamista: ”Ja kyllä mä ymmärrän, että tässä se pitäis tehdä se stoppi ja se disruption niiden elintilaan, mutta.” Lauseen päättävä ”mutta” korostaa eriävää kantaa, jolla Riina kyseenalaistaa sanomansa. Toisaalta keskenjäävä lause alleviivaa aiheen hankaluutta. Suoraviivaista kritiikkiä ei ole helppo esittää.

Riina yhdistää etanoiden tappamista koskevan kysymyksen laajempiin pohdintoihin siitä, onko ihmisillä oikeus tappaa puutarhassa olevia ei-inhimillisiä eläimiä, edes ei-toivottuja ja haitallisia eläimiä. Se on hänelle ”Niinku aivan absurdi ajatus! Keskelle metsää tehdään palsta ja sitten tapetaan kaikki eläimet jotka tänne tulee. Eeeei.” Vaikka Riina siis ymmärtää etanoiden tappamisen laajat ympäristöperustelut, hän kyseenalaistaa oikeutensa määrätä, keillä ja millä on oikeus olemassaoloon puutarhassa.

Muut haastateltavat suhtautuvat asiaan toisin. He perustelevat espanjansiruetanan tuhoamiskäytäntöjä monelta kantilta. Suvin ajatukset espanjansiruetanaongel-

masta korostavat tappamisen välttämättömyyttä. Kuvailtuaan, kuten edellä tuli esiin, miten hän osallistuu aktiivisesti etanoiden tuhoamiseen muun yhteisön yhteisen hyvän vuoksi, hän tunnustaa toimintansa eettisesti ambivalentin luonteen. Tarkentaessaan etanantorjunnan käytäntöjä Suvi nostaa esiin käytännön eettisyyden:

Haastattelija: Eli ne otetaan niin kuin maasta vaan pihdeillä ja purkkiin ja

Suvi: joo ja sit ne kuolee sinne etikkaan. Ei ehkä kaikist eettisintä, mut se ois ihan liian työlästä jos jokaselt pitäisi katkasta pää erikseen, et.

Espanjansiruetanan pään murskaamista pidetään usein inhimillisimpänä tapana tappaa se, koska sen oletetaan minimoivan kärsimyksen (Vieraslajit *päiväämätön*). Suvi vaikuttaa tietävän tämän. Hän tunnistaa, että voisi periaatteessa toimia eettisesti nykyistä kestävämmällä tavalla, muttei tee niin. Pyydettyessä Suvi tarkentaa pohdintaansa:

Haastattelija: Niin meinaaksä, et se prosessi ei oo niinku jotenkin, ei oo

Suvi: No on se, kyl se mun mielest aika brutaalilta kuulostaa et sut heitetään johonkin etikkakylpyyn ja sit sä kuolet siihen (naurahtaa). Et se ei oo mun mielest kaaheen silleen eettinen tapa murhata niitä. Mut sitten jos mä alkasin niinkun silleen tietsä... Siis silleen niit tuhotaan siellä, et mä seuraan vaan muita.

Etanoiden tappamisen raakuus ja banaalius näkyvät selvästi Suvin kuvauksessa etanoiden tappamiseen käytetyistä tekniikoista. Hän eläytyy tähän tapaan kuolla ja pohtii murhaamisen tavan eettisyyttä. Toisaalta hän perustelee käyttämäänsä lähestymistapaa viittaamalla siihen, että tämä on hänen puutarhassaan jaettu käytäntö.

Tappamisen eettisen oikeutuksen tarkastelu tulee esiin myös haastattelussa Petrin kanssa. Petri yhdistää espanjansiruetanan tappamisen moraalisen monitulkintaisuuden vivahteikkaalla tavalla:

Mut et mä en nää siinä mitään ongelmaa. Ne espanjansiruetanat on sellainen, että niitä ollaan sitten kerätty. Et ihan niinkun manuaalisesti vain kerätään pois ja sitten tapetaan ja sitten karrätään vain pois. Se on niinkun se ainoa tapa miten, tai siis se on se tehokkain tapa niitä niinkun vähentää, koska muuten. Et ei oo niinkun luontaista vihollista Suomessa. Ihmisen pitää olla se luontainen vihollinen. Ja siihen oli ihan siis silleen niinkun että meillä oli semmoinen paikka mihin niitä sai laittaa. Ja sitten monia kiloja, en tiedä nyt satoja kiloja, mut siis itse keräsin tuhansia yksilöitä viime kesän aikana. Ja harrastin murhaamista.

Petrille etanoiden vähentämiseen osallistuminen merkitsee aktiivista roolia puutarhan lajienvälisissä suhteissa. Hän perustelee osallistumistaan espanjansiruetanoiden

”murhaamiseen” asettumisella niiden luonnolliseksi viholliseksi. Kysyttäessä Petri tarkentaa näkemyksiään:

Haastattelija: Mitä sä siitä ajattelet? Kun sä sanoit sen noin.

Petri: Murhaamisesta vai?

Haastattelija: Niin, tai tästä etanoiden tuhoamisesta.

Petri: Mun mielestä se on, et niin se pitää tehdä. Että tota, ne, sen populaation kontrollointi on se mikä on mun mielestä niinkun järkevää. Ja ainoa tapa tehdä sitä on sit sieltä lokaalisti, siltä alueelta kerätä niitä tyyppejä pois ja huolehtia siitä, että niitä ei oo, ne ei pääse siellä ihan niin vapaasti mellastamaan kuin mitä ne ehkä muuten pääsisi, jos ei tekisi asialle mitään. [...] Noi etanat nyt on vähän sellaisia että mä en, en mä, en en koe hirveästi tunnontuskia jos tapan etanan. Enkä myöskään, et se on aika sellainen. Ehkä siinäkin on sellainen, että tulee, suhtautuu siihen elämään ja kuolemaan sillä lailla, että no että jonkun pitää elää, että toinen kuolee, että, tai jonkun pitää kuolla että ne elää. Että ei se... Ei ole niin vakavaa, tavallaan.

Petrin monisanaisessa pohdinnassa korostuu ajatus espanjansiruetanan torjunnan eettisestä perustavuudesta. Hän tunnistaa toimintansa tuhoavan luonteen mutta asemoi itsensä toimijana oikeutettuun asemaan, espanjansiruetanan ”luontaiseksi viholliseksi”. Yhteisöä rakentavalle ulossulkemiselle on siis myös moraaliset perustelut ja järkeily oikeutus.

Ikuiset etanatakoot

Suvin ja Petrin pohdinnat tappamisen oikeutuksesta ovat kiinnostavia, mutta huomiomme kiinnittyy lisäksi kummankin kerronnassa esiin tuleviin muihin teemoihin: toisteisuuteen ja turhautumiseen. Jos ulossulkemista tarkastellaan yksittäisenä, kategorisena tekona, jää huomaamatta se rutiininomainen tai uusintava työ (Linjakumpu 2021; Salmenniemi ym. 2022), jolla ulossulkemisen dynamiikka ylläpitää yhteisöä ja tekee aktiivisesti sen rajoja. Suvi toteaa, että espanjansiruetanoiden tappaminen eettisesti kestäväällä tavalla on työlästä. Petri puhuu tuhonnan mittakaavan laajuudesta ja kuvaillee sen manuaalista prosessia toisteisena keräämisenä, tappamisena ja kärräämisenä. Espanjansiruetanoiden tuhoaminen ei siis ole yksittäinen toimenpide vaan toistuvaa ja jatkuvaa ruumiillista työtä. Puhuessaan vieraslajin torjunnasta haastateltavat puhuvat paitsi tuhoamisen oikeutuksesta ja siihen liittyvästä kontrollista ja tehokkuudesta, myös ruumiillisesta toisteisuudesta, työläydestä ja massoittaisuudesta.

Riina huomauttaa, että taistelu espanjansiruetanoita vastaan ei ole vain paikallista tai edes kansallista vaan myös maailmanlaajuista ja ilmastonmuutokseen sidottua:

[J]os se pääsis oikein leviään ja varmaan muutaman vuoden päästä tyyliin niitä espanjansiruetanoita varmaan on jo pohjoisessakin, koska ilmastonmuutoksen takiahan ne on tullut tänne ylipäättänsäkin, tuolta lämpimistä maista.

Motivaationa paikallisen tason toiminnalle voidaan tässä nähdä pyrkimys säilyttää paikallisuutta etanoiden leviämisen mukanaan tuomaa uhkaa vastaan. Toisteinen tappaminen on tätä taustaa vasten välttämätöntä työtä, joka mahdollistaa elinympäristön säilyttämisen tulevaisuudessakin. Samalla tämä työ on ambivalenttia ja turhauttavaa, mikä tulee ilmi edellä kuvaamassamme tavassa, jolla Riina pohtii espanjansiruetanoiden tappamisen oikeutusta.

Ympäristön säilyttämisen keskeisyys tulee esiin myös Suvin kerronnassa. Kun kysymme Suvilta, mitä mieltä hän on tavasta, jolla espanjansiruetanoita puutarhassa kohdellaan, hän aloittaa vastauksensa puhumalla turhautumisesta ja ympäristökysymyksistä.

No kyl se turhauttaa tosi paljon, koska tota ne on, siis ensinnäkin tietysti häiritsee meidän omia hyviä etanakantoja ja niinkun muitakin hyönteiskantoja, ja niinkun tuho meidän omia tärkeitä lajeja syömällä niitä ja tälleen.

Etanat ovat ongelma paikallisyhteisöä laajemmassa moraalisisessa, eettisessä ja ympäristöllisessä kehityksessä. Suville espanjansiruetanoiden aiheuttaman ongelman ydin on ennen kaikkea paikallisen ekosysteemin kestävyys, joka velvoittaa turhauttavaan tappamistyöhön. Kasvanut tietoisuus espanjansiruetanoista on lisännyt Suvin monilajista ymmärrystä (vrt. Santaoja 2021). Hän on turhautunut erityisesti muiden ihmisten tietämättömyyteen vieraslajeista ja yhdistää tämän pohdinnan laajempiin ekologisiin huolenaiheisiin:

Ja muutenkin se saa vaan miettimään tosi paljon, et miksei, et hirveesti ihmiset tykkään niinku puhuu niinkun ilmastosta ja luonnosta, mut sit tää vieraslajiasia on niinkun tosi tosi silleen, et kukaan ei puhu siitä. Et esimerkiksi vaikka joku lupiini. Niin ihmiset on silleen et ”aa se on tosi kaunis”. Mut se niinkun siis täysin ryövää meidän maaperää ja tekee maaperästä kasvukelvottoman meidän omille kedon kulle ja muille semmosille. Ja just niinkun toi, mä en ees tiennyt kuinka pahasti noi siruetanat häiritsee just silleen meidän luonnollista ekosysteemiä.

Suvi kuvaa turhautumistaan sitä kohtaan, että yksittäiset viljelijät on vastuutettu etanaongelman ratkaisijoiksi:

Niin se kyl turhauttaa tosi paljon, et kyl mun mielest niinkun, niinkun valtion pitäisi kans tietsä panostaa siihen. Et ei se oo vaan yksittäisten pienten palstaviljelijöiden kontolla. Vaan pitäisi oikeesti yrittää kehittää jotain tehokkait tapoja torjuu vieraslajeja. Koska ne on tosi tosi haitallisia ilmeisesti.

Suvin ajatukset antavat mahdollisuuden monipuolistaa ulossulkemisen analyysiä. Espanjansiruetanoiden torjunta on ulkoistettu puutarhanhoitajille, jotka kantavat vastuun paikallisyhteisöä laajemmasta systeemisestä ongelmasta. Heidät on suljettu sisään ambivalenttien eettisten suhteiden verkkoon, jonka osana toisteinen espanjansiruetanoita ulossulkeva työ näyttäytyy.

Suvin esiin tuoma turhautuminen on merkityksellistä. Uusintavan työn viitekehksessä se voidaan kehystää osaksi kokeilutyötä (Salmenniemi ym. 2022). Kokeilutyö viittaa käytännön ja teorian vuoropuheluun, hapuiluun, epäilyyn ja ruumiillisen uusintamisen reflektioon osana laajempia yhteiskunnallisia kehyksiä. Tähän sisältyy myös turhautuminen suhteessa rakenteisiin, jotka estävät transformaatioita ja pakottavat ”jatkuviin talkoisiin” (Salmenniemi ym. 2022, 155). Suvi pohtii asiaa:

Niin kyl, ja sitten kun se on ihan loputon. Must tuntuu et siit ei niinku oo mitään hyötyy että kaikki kerätään. Että me sadat ihmiset kerätään niit etanoita tuolla. Ja just kun niillä oli ne etanatalkoot siellä yks yö, niin niillä oli siis semmonen tietsä siis varmaan satalitranen ämpäri mikä oli melkeen täynnä niitä. Ja silti se ei näytä et se haihtuis se ongelma mihinkään, niin se kyl turhauttaa mua tosi paljon.

Suvin pohdinnassa kaikuu epäily toisteisen toiminnan mieltä kohtaan, vaikka hän pitääkin sitä ensisijaisen tärkeänä. Myös Petri tuo esiin espanjansiruetanoiden torjunnan turhuuden ja tuloksettomuuden. Perusteltuaan tarpeen espanjansiruetanoiden tappamiselle Petri jatkaa kuvaustaan siitä, millaisena näkee roolinsa niiden torjunnassa:

Niin silloin sitten vaan, että pikku hiljaa niitä kerää pois, ja aina kun jaksaa. Ja ei se silleen niinkun että se, se ei niinkun pysäytä sitä. Se ei, se on tavallaan turhaa toimintaa. Mut se on ihan samalla tavalla turhaa toimintaa kuin rikkaruohojen kitkeminen. Et rikkaruohohan on siis kasvi joka on sellaisessa paikassa, jossa se ei saisi olla. Ja siis se on se määritelmä. Että jos rikkaruoho kasvaa jossain missä se saa olla, niin ei se sit oo rikkaruoho. Ja näis on vähän sama, että mikäs niillä etanoilla. Ei se oo niiden etanoiden syy, että ne haluaa syödä. Mutta ne ei niinkun siinä meidän ympäristössä oo hirveän hyviä, koska ne aiheuttaa ikävää jälkeä sitten joillekin kasveille. Et me ei haluta niitä hirveän paljoa sinne. Pitää tappa. Ja siis se on sellaista.

Petrin kuvauksesta välittyä sekä etanoiden torjunnan turhuus että välttämättömyys. Samalla siinä paljastuu käytännön toiminnan ja eettisen reflektion välinen dialektiikka, joka ei typisty normeihin tai pysähdy ratkaisuun. Sen sijaan toisto itsessään tulee merkitykselliseksi juuri turhuudesta.

Petri myöntää, että taistelu etanoita vastaan ei ehkä loppuisi koskaan. Siksi kuvaan astuu kestäminen ja tottuminen:

Ja niistähän ei siis pääse eroon ollenkaan, koska ei vaan pääse. Niitä on siellä kaikkialla ja niitä ei saa vaan hävitettyä, joten se on sellainen että ne nyt pitää vain kestää ja tottua siihen.

Petri päättää pohdintansa avoimeen kysymykseen, jonka horisontin takaa vilahtaa kysymys espanjansiruetanan kanssa elämisestä:

[K]uinka paljon halutaan laittaa paukkuja siihen että päästään eroon jostain asiasta, josta on tosi vaikea päästä eroon niin kuin millään tasolla. Että se on enemmänkin sellainen, että miten me voidaan elää niiden kanssa niin, että ne aiheuttaa meille mahdollisimman vähän huolta. Tai silleen mä sen näen.

Tämä yhdessä eläminen ei tarkoita, että tappamisen tulisi loppua. Päinvastoin toisteinen, uusintava ulossulkeminen on tapa elää vieraslajin kanssa vaivalla, vailla kohtuuton huolta.

Espanjansiruetana ja uusintava ulossulkemisen etiikka

Tässä tutkimuksessa olemme tarkastelleet suomalaisten puutarhaa hoitavien ihmisten ja espanjansiruetanoiden välistä suhdetta. Espanjansiruetanat herättävät kysymään, miten hankaliksi koettuihin muunlajisiin tulisi suhtautua (Österdahl ym. 2023). Analyysimme korostaa ulossulkemisen merkitystä puutarhayhteisön konstellaatiossa. Päätökset sulkea tietyt suhteet pois relaatioidemme verkosta ovat toisinaan välttämättömiä (Giraud 2019, 13). Espanjansiruetanan sulkeminen ulos puutarhasta ja lajienvälisten vastavuoroisten suhteiden piiristä voidaan nähdä vastuullisena tekona, joka tuottaa toivotua tulevaisuutta muulle puutarhalle. Edellä kuvattua Molin (2021) samanmielisyyden ajatusta jatkaaksemme espanjansiruetanat näyttävät erimielisinä: ne eivät antaudu läheisyyteen, yhteistoimintaan ja vastavuoroisuuteen. Ne ovat toimijoita, jotka tuottavat vastustuksellaan puutarhayhteisön monilajista yhteisöllisyyttä. Toive suhteettomuudesta, poissaolosta ja ulossulkemisesta (vrt. Giraud 2019; Ginn 2013) konstituo

puutarhaa ja sen rajoja. Samalla on tärkeää korostaa vastuun merkitystä näissä ulossulkemisissa. Haastateltaviemme kerronnassa elämänasentoihin kuuluu vivahteikas poissulkemiseen liittyvä kerronta ja pohdinta, joka ei selitä pois toimintaan liittyvää moraalista ongelmallisuutta.

Analyysimme osoittaa, ettei ulossulkemisiin liittyvä eettinen pohdinta keskity vain tappamisen oikeutukseen, vaan se laajenee ruumiillisen toisteisuuden, turhuuden ja välttämättömyyden kysymyksiin. Espanjansiruetanoiden tuhoaminen ei ole yksittäinen teko vaan jatkuvaa, turhauttavaa ja välttämätöntä työtä, joka uusintaa puutarhaa hoitavien ihmisten keskistä sekä ihmisten ja puutarhaan tervetulleiden lajien välistä so-puisaa yhteiseloä. Tämä kielii *poissaolon* vahvasta sosiaalisesta, suhteita konstituovasta merkityksestä ja tämän konstituution vaatimasta toisteisesta, uusintavasta työstä.

Ulossulkemisen keskeisyys on merkittävä huomio suhteessa relationaalisuutta korostavaan lähestymistapaan, joka on sekä uskonnontutkimuksessa että posthumanistisesti orientoituneissa lähestymistavoissa yleinen korostus. Vieraslajien tuhoaminen on poissulkemisen teko. Se viestii poissaolon toivosta, jonka tarkoituksena on tehdä tilaa muille suhteille ja keskinäisriippuvuuksille (Giraud 2019, 10; Ginn 2013, 538). Espanjansiruetanoiden tappaminen voidaan kehystää negatiiviseksi lajienväliseksi suhteeksi. Tämä poissulkeminen on kuitenkin merkityksellistä, jopa välttämätöntä, jotta muut suhteet, kuten suhde ihmisten kesken sekä puutarhaa hoitavien ihmisten ja puutarhasa viljeltyjen kasvien välillä voivat kukoistaa. Puutarhanhoidossa espanjansiruetana on ulossuljettu ”kolmas” (vrt. Pyyhtinen 2022), jonka ulossulkeminen rakentaa yhteisöllisyyttä puutarhassa toimivien ihmisten kesken sekä ihmisten ja viljeltävien ja muiden toivottujen lajien välillä.

”Kolmas” ei kuitenkaan ole pysyvä positio, vaan eri toimijat voivat asettua lajienvälisissä suhteissa eri näkökulmista eri asemiin (Pyyhtinen 2022). Myös puutarhaa hoitavat ihmiset asettuvat ”kolmansiin” asemiin osana laajempia kunnallisia, kansallisia ja kansainvälisiä hallinnan suhteita, joissa ilmastonmuutoksen aiheuttaman systeemisen vieraslajiongelman kanssa eläminen on suljettu laajempien ratkaisujen sijaan paikallisten ikuisten etanataalkoiden piiriin.

Espanjansiruetanoiden tuhoaminen on turhaa, turhauttavaa ja loputonta talkootyötä ja siksi (eikä vain siitä huolimatta) merkityksellistä puutarhayhteisön ja lajienvälisen yhteiselon näkökulmasta. Myös tämä toisteisuus ansaitsee huomiota. Analyysimme terävöittääkin ulossulkemisen etiikkaa uusintavan työn näkökulmalla. Salmenniemen ym. (2022, 142) mukaan uusintava työ tarkoittaa ”elämää ja yhteisöjä ylläpitävää, hyvinvointia tuottavaa, arjen lomassa tehtävää ja pääsääntöisesti palkatonta työtä.” Uskonnontutkimuksen alalla on huomattu, että työ on keskeisessä osassa yhteisöjen rajojen

vaalimisessa (Linjakumpu 2021). Meidän tutkimuksemme näkökulmasta keskeistä on kohdistaa huomio niihin toistuviin käytäntöihin, jotka ylläpitävät arkista yhteiselämää yhteisön sisällä ja ratkovat väistämättömiä ristiriitoja ja jännitteitä.

Uusintavan työn näkökulma täydentää tulkintaa puutarhaa hoitavien ihmisten pohdinnoista. Edellä jo sanotun perusteella espanjansiruetanoiden torjuntaa voidaan lähestyä ruumiillisena työnä, joka uusintaa puutarhayhteisön rajoja ja tukee yhteisöllisyyttä. Samalla etanoiden tappamisen oikeutuksen pohdinta tuo myös esiin vuorovaikutuksellisen näkökulman. Uusintava työ auttaa sietämään konflikteja niiden pois selittämisen sijaan (vrt. Salmenniemi ym. 2022, 149). Esimerkiksi Riinan osoittama varovaisuus tappamisen oikeutuksen kyseenalaistamisessa alleviivaa eettisen legitimitetin uusintamisen merkitystä osana vuorovaikutusta.

Haastateltavamme puhuvat espanjansiruetanoiden torjunnasta osana laajempaa yhteiskunnallista ja ympäristöeettistä viitekehystä. Uusintavan työn näkökulmasta espanjansiruetanoiden torjuntaan voidaan tulkita liittyvän myös muisti- ja kokeilutyötä, eli sellaista uusintamistyötä, jossa historiaa kudotaan osaksi tätä päivää ja siirretään tuleville polville esimerkiksi entisöinnin kautta (Salmenniemi ym. 2022, 152). Toisteiset etanoiden torjuntatalkoot kutovat tämän päivän puutarhat osaksi toivottua tulevaisuutta. Espanjansiruetanoiden esimerkki osoittaa, että uusintava ulossulkeminen on keskeinen relationaalisen etiikan komponentti.

Elämänasennot ja uskonnon ulossulkeminen

Mitä uskonnontutkijat sitten oppivat puutarhassa? Huolimatta suomalaisten puutarhuridemme moninaisesta uskonnollisesta identifioitumisesta kukaan heistä ei koskaan maininnut uskontoa tai hengellisyyttä keskustellessaan espanjansiruetanoista. Tämä siitä huolimatta, että espanjansiruetanoihin liittyvä uusintava torjuntatyö oli eettisesti ja yhteisöllisesti mitä keskeisintä toimintaa ja sivusi näin uskonnontutkimuksenkin tutkimusalaa. Etanoita koskevan keskustelun äärellä haastattelemamme ihmiset pohtivat monitahoisesti suhteita ei-toivottuihin toisiin, omaa asemaansa maailmassa, käyttäytymistään ja arvojaan – siis elämänasentojaan. Tuloksemme alleviivaa uskonnollisuuden ja uskonnottomuuden välisen dikotomian ongelmallisuutta ja kyseenalaistaa tutkimusasetelmat, jotka uskonnollistavat puutarhanhoitoon liitetyt merkitykset tutkimatta kriittisesti tulkintojen käsitteellisiä rajoja ja eettisiä seurauksia.

Tulostemme perusteella espanjansiruetanoihin liittyvät elämänasennot ovat suomalaisissa puutarhoissa käyttäytymiseltään toisteisia, suhteiltaan ulossulkevia ja uskomusten näkökulmasta rajoja ylittäviä. Perustellessaan pyrkimyksiään hävittää etanat

puutarhastaan haastateltavat vetosivat paitsi puutarhayhteisön sisäisiin syihin, myös sitä laajempiin rakenteellisiin puitteisiin, kuten ilmastonmuutokseen ja ekologisiin haittoihin. Heidän elämänasentonsa ovat kontingentteja ja sidoksissa sosiaaliseen rakenteeseen. Eletty elämä ulottuu yksittäisistä lajienvälisistä kohtaamisista käytäntöihin, moraalisiin pohdintoihin sekä yhteisöllisiin, yhteiskunnallisiin ja globaaleihin huolenaiheisiin. Puutarhaa hoitavien ihmisten suhteet espanjansiruetanoihin osoittavat, että elämänasennot eivät aina ole miellyttäviä, mukavia ja myönteisiä, vaan niihin kuuluvat myös kielteiset, levottomuutta herättävät, häiritsevät, tuhoisat tai kenties epäselvemmät inhimilliset käyttäytymismallit, suhteet ja moraaliset kannanotot.

Kuten johdannossa esitimme, suoraviivaisten yhtymäkohtien vetäminen puutarhanhoidon ja uskonnollisuuden välille on eettisesti ja käsitteellisesti ongelmallista. Tarkastellessamme puutarhaa hoitavien ihmisten ja espanjansiruetanoiden välistä suhdetta ulossulkemisen etiikan ja elämänasentojen näkökulmista olemme aktiivisesti kirjoittaneet tutkimuksemme ulos lähestymistavasta, joka etsii yhtymäkohtia puutarhanhoidon ja uskonnon välillä (vrt. McGuire 2008; Ganzevoort ja Roeland 2014; Ammerman 2021). Näin tehden olemme samalla tuottaneet käytännöllisen esimerkin ulossulkemisen etiikasta. Elämänasentojen lähestymistapa *sulkee ulos* uskonnon ja uskonnottomuuden käsitteitä *luodakseen tilaa* vaihtoehtoisille tulkinnoille. Kuten aiemmin totesimme, uskonnottomuus ja vastaavat käsitteet on sidottu uskontoon negaation kautta. Tunnustaessaan uskonnon ”toisen” olemassaolon ne samalla sitovat sen tiukasti uskonnon ilmiöön ja sen poissaoloon. Omassa analyysissämme uskonnon ja uskonnottomuuden näkökulma on puolestaan ulossuljettu ”kolmas”, joka konstituoii mahdollisuuden tarkastella erilaisia katsomuksia ja identiteettejä omaavien ihmisten jakamaa yhteistä aluetta tasavertaiselta pohjalta.

Joskus puutarhanhoito on vain puutarhanhoitoa. Sellaisena se on arvokasta ja merkityksellistä, muttei kenties parhaiten sanoitettavissa uskonnon tai uskonnottomuuden käsittein – ei ainakaan, jos haluamme kunnioittaa ihmisten omia määrittämiä ja tulkintoja omasta suhteestaan uskontoon. Tutkijoina meidän on siis oltava erityisen varovaisia tulkinnoissamme, jotta emme pakota ihmisiä kategorioihin, joita he eivät tunnista tai joihin he eivät kuulu. Tästä huolimatta uskonnontutkijakin on tervetullut tutkimusmatkalle puutarhaan – kunhan koettelee toisteisesti ja ulossulkien myös omien kategorioidensa rajoja.

Lähteet

- Ammerman, Nancy Tatom. 2013. *Sacred Stories, Spiritual Tribes: Finding Religion in Everyday Life*. Oxford University Press.
- Ammerman, Nancy Tatom. 2021. *Studying Lived Religion*. NYU Press.
- Beaman, Lori G. 2017. "Living Well Together in a (Non)Religious Future: Contributions from the *Sociology of Religion*." *Sociology of Religion* 78 (1): 9–32. <https://doi.org/10.1093/socrel/srw054>.
- Beaman, Lori G. ja Lauren Strumos. 2023. "Toward Equality: Including Non-human Animals in Studies of Lived Religion and Nonreligion." *Social Compass*, 0(0). Ennakkojulkaisu 25.5.2023. <https://doi.org/10.1177/00377686231170993>.
- Braidotti, Rosi. 2019. *Posthuman Knowledge*. Polity Press.
- Cogan, Susan M. 2022. "Gardens, Religion and Clerical By-Employments: The dual careers of Hugh Hall, Priest-Gardener of the West Midlands." *British Catholic History* 36 (1): 32–65. <https://doi.org/10.1017/bch.2022.4>.
- Cragun, Ryan T., Douglas Ezzy ja Lori G. Beaman. Tulossa. "Lifestances." Arvioitava.
- Cragun, Ryan T. ja Joseph H. Hammer. 2011. "'One Person's Apostate Is Another Person's Convert': Reflections on Pro-Religion Hegemony in the Sociology of Religion." *Humanity & Society* 35: 149–75. <https://doi.org/10.1177/016059761103500107>.
- Dilmaghani, Maryam. 2018. "Which is greener: Secularity or religiosity? Environmental philanthropy along religiosity spectrum." *Environmental Economics and Policy Studies* 20: 477–502. <https://doi.org/10.1007/s10018-017-0201-x>.
- Ezzy, Douglas. 2016. "'Religions of Practice': The Case of Japanese Religions." *Journal for the Academic Study of Religion* 29 (1): 13–29. <https://doi.org/10.1558/jasr.v29i1.30306>.
- Ganzevoort, R. Ruard ja Johan Roeland. 2014. "Lived religion: The praxis of Practical Theology." *International Journal of Practical Theology* 18 (1): 91–101. <https://doi.org/10.1515/ijpt-2014-0007>.
- Ginn, Frankin. 2013. "Sticky Lives: Slugs, Detachment and More-than-human Ethics in the Garden." *Transactions* 39 (4): 532–44. <https://doi.org/10.1111/tran.12043>.
- Ginn, Franklin, Uli Beisel ja Maan Barua. 2014. "Flourishing with Awkward Creatures: Togetherness, Vulnerability, Killing." *Environmental Humanities* 4 (1): 113–23. <https://doi.org/10.1215/22011919-3614953>.
- Giraud, Eva. 2019. *What Comes after Entanglement? Activism, Anthropocentrism, and Ethics of Exclusion*. Duke University Press Books.
- HEL. Päivämätön. "Espanjansiruetana." Viitattu 25.4.2024. <https://www.hel.fi/static/>

- hkr/viheralueet/espanjansiruetana.pdf.
- HSY. Päiväämätön. "Espanjansiruetana." Viitattu 25.4.2024. <https://www.hsy.fi/jatteen-ja-kierratys/jateopas/jatteen/espanjansiruetana/>.
- Illman, Ruth ja Mercédesz Czibalmos. 2020. "Knowing, Being, and Doing Religion: Introducing an Analytical Model for Researching Vernacular Religion." *Temenos* 56 (2): 171–99. <https://doi.org/10.33356/temenos.97275>.
- Kaski, Liisa. 2019. "Historialliset vieraslajimme." *Eläimiksi: Kriittisen eläintutkimuksen näkökulmia*. Viimeksi muokattu 4.3.2019. <http://www.elaimiksi.fi/2019/03/04/liisa-kaski-historialliset-vieraslajimme/>.
- Kasselstrand, Isabella, Phil Zuckerman ja Ryan T. Cragun. 2023. *Beyond Doubt: The Secularization of Society*. New York University Press.
- Kervinen, Anttoni, Riikka Hohti, Pauliina Rautio, Maria Helena Saari, Tuure Tammi ja Tuomas Aivelo. 2024. "Ratty Places – Unsettling Human-Centeredness in Ecological Inquiry with Young People." *Environmental Education Research* 30 (7): 1129–46. <https://doi.org/10.1080/13504622.2024.2314037>.
- Knibbe, Kim ja Helena Kupari. 2020. "Theorizing Lived Religion: Introduction." *Journal of Contemporary Religion* 35 (2): 157–76. <https://doi.org/10.1080/13537903.2020.1759897>.
- Koivulahti, Toni. 2020. "Aika ihmisen jälkeen: Thomas Altizerin teologia ja posthumanismi." *Teologinen aikakauskirja* 125 (4): 324–40.
- Lambek, Michael. 2015. *The Ethical Condition: Essays on Action, Person, and Value*. The Chicago University Press.
- Lee, Lois. 2012. "Research Note: Talking about a Revolution: Terminology for the New Field of Non-Religion Studies." *Journal of Contemporary Religion* 27 (1): 129–39. <https://doi.org/10.1080/13537903.2012.642742>.
- Linjakumpu, Aini. 2021. *Hengellinen työ. Työn politiikka kristillisissä liikkeissä*. Vastapaino.
- Mazumdar, Shampa ja Sanjoy Mazumdar. 2012. "Immigrant home gardens: Places of religion, culture, ecology, and family." *Landscape and Urban Planning* 105 (3): 258–65. <https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2011.12.020>.
- McGuire, Meredith B. 2008. *Lived Religion: Faith and Practice in Everyday Life*. Oxford University Press.
- Mol, Annemarie. 2021. *Eating in Theory*. Duke University Press.
- Preston Jesse L. ja Adam Baimel. 2021. "Towards a Psychology of Religion and the Environment." *Current Opinion in Psychology* 40: 145–9. <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2020.09.013>.

- Pyyhtinen, Olli. 2022. "Lines that Do not Speak: Multispecies Hospitality and Bug-writing." *Hospitality & Society* 12 (3): 343–59. https://doi.org/10.1386/hosp_00056_1.
- Salmenniemi, Suvi, Salome Tuomaala-Özdemir ja Hanna Ylöstalo. 2022. "Ikkuiset taloot: Uusintava työ arjen utopioiden rakentamisessa." *Poliittinen talous* 10 (1): 140–60. <https://doi.org/10.51810/pt.112899>.
- Salonen, Anna Sofia. 2018. "Living and Dealing with Food in an Affluent Society – A Case for the Study of Lived (Non)Religion." *Religions* 9 (10): 306. <https://doi.org/10.3390/rel9100306>.
- Salonen, Anna Sofia. 2019. "Dominion, Stewardship and Reconciliation in the Accounts of Ordinary People Eating Animals." *Religions* 10 (12): 669. <https://doi.org/10.3390/rel10120669>.
- Salonen, Anna Sofia. 2020. "Eletyn ei-uskonnollisuuden tutkimusmahdollisuuksia: Ruoka, runsauden tila ja ei-uskonnollisuuden aika." Teoksessa *Uskonto ajassa ja tilassa*, toim. Suvi-Maria Saarelainen ja Joonas Salminen. Suomalainen Teologinen Kirjallisuusseura.
- Santaoja, Minna. 2021. "Ampiaisten valepesien virkkaus monilajisen yhteiselön tunnusmerkkinä." *Aikuiskasvatus* 41 (2): 127–39. <https://doi.org/10.33336/aik.109322>.
- Santaoja, Minna, Jyrki Torniainen ja Atte Komonen. 2023. "Developing Response-Ability in Human-Wasp Encounters." *JÄLKI: Yhteiskunnallisen ja kulttuurisen eläintutkimuksen joulukuun lehti* 9: 120–46. <https://doi.org/10.23984/fjhas.120353>.
- Stopes-Roe, Harry V. 2007. "Life Stance." Teoksessa *The New Encyclopedia of Unbelief*, toim. Tom Flynn. Prometheus Books.
- Unruh, Anita ja Susan Hutchinson. 2011. "Embedded Spirituality: Gardening in Daily Life and Stressful Life Experiences." *Scandinavian Journal of Caring Sciences* 25 (3): 567–74. <https://doi.org/10.1111/j.1471-6712.2010.00865.x>.
- Vieraslajit. Päivämätön. "Espanjansiruetana". [Vieraslajit.fi](https://vieraslajit.fi). Viitattu 25.4.2024. <https://vieraslajit.fi/lajit/MX.52801>.
- Warners, David P. ja Matthew Kuperus Heun, toim. 2019. *Beyond Stewardship. New Approaches to Creation Care*. Calvin College Press.
- White, Lynn. 1967. "The Historical Roots of Our Ecologic Crisis." *Science* 155: 1203–7.
- YLE. 17.7.2024. "Espanjansiruetana kannattaa tappaa saksilla – viilto sarvien väliin takaa eettisen ja varman kuoleman." [yle.fi](https://yle.fi/a/74-20099914). Viitattu 5.9.2024. <https://yle.fi/a/74-20099914>.
- Österdahl, Venla, Virpi Valtonen ja Nina V. Nygren. 2023. "Tahmeat rottakohtaamiset." *JÄLKI: Yhteiskunnallisen ja kulttuurisen eläintutkimuksen joulukuun lehti* 9, 34–56.